

В. М. Верабей

Навук. кір. **В. А. Ляшчынская,**

д-р філал. навук, прафесар

ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ ВЕТЛІВАСЦІ БЕЛАРУСАЎ: ПРЫВІТАННЕ

Сістэма правілаў паводзін чалавека абумоўлена яго культурай, традыцыямі і нормамі маралі народа. Беларуская мова прадстаўляе розныя сродкі выражэння ветлівасці, сярод якіх выдзелім фразеалагізмы прывітання, што з'яўляюцца самымі распаўсюджанымі і абавязковымі ў абслугоўванні этыкетных сітуацый. Прывітанне – гэта і самы важны кампанент маўленчаэтыкетных зносінаў, гэта зычэнне жыцця, здароўя, прычым не толькі іншаму чалавеку, але і самому сабе.

Аналіз фразеалагізмаў прывітання паказвае, што галоўным фактарам выбару той ці іншай формулы прывітання з'яўляецца характар абстаноўкі зносін, на аснове чаго фразеалагізмы можна падзяліць на некалькі груп:

1) найбольш распаўсюджаныя прывітальныя звароты, што ўжываюцца незалежна ад абстаноўкі зносін: *Дзень добры! Добрае здароўе, Будзь здаровы* – звароты пры сустрэчы раніцай або днём;

2) фразеалагізмы пры сустрэчы ў пэўнай сітуацыі: *Добры вечар!* – пры сустрэчы вечарам, *З лёгкай парай!* – прывітанне і пажаданне добрага здароўя таму, хто толькі што памыўся ў лазні, *Міласці просім (прашу)* – ветлівае запрашэнне пры сустрэчы прыйсці, прыехаць, увайсці, прыняць пачастунак і пад., *Маё шанаванне* – зварот пры сустрэчы з паважаным альбо старэйшым чалавекам; *Наша вам* – жартаўліва-фамільярнае ці іранічнае прывітанне пры сустрэчы;

3) фразеалагізмы-звароты да таго, з кім давялося сустрэцца, убачыцца: *Бог даў* – вокліч радасці, што прыйшлося, давялося пазнаць, сустрэцца, убачыцца; *Колькі лет, колькі зім!* – вокліч пры сустрэчы з кім-небудзь, каго даўно не бачыў, з кім даўно не сустракаўся;

4) фразеалагізмы-выказванні здзіўлення пры нечаканай сустрэчы, дзе адразу відаць эмацыянальную ацэнку – станоўчую ці адмоўную: *Каго я бачу!* – вокліч здзіўлення, радасці ад нечаканай сустрэчы з кім-н.; *Які вецер загнаў (занёс), Якія вятры загалі (занеслі), Якім ветрам <занесла, прынесла>* – выказванне здзіўлення пры нечаканай сустрэчы; *Які чорт занёс (прынёс)* – вокліч неразумення, незадавальнення пры сустрэчы з кім-небудзь, хто аказаўся пры пэўных абставінах.

Як відаць, выдзеленыя этыкетныя фразеалагізмы беларускай мовы толькі групы прывітання выяўляюць шырокі спектр прэзентацыі маўленчага этыкету ў сістэме вуснага маўлення беларусаў, ствараюць шырокія магчымасці для выбару той ці іншай формы з улікам абставін, умоў зносін.

А. Д. Дакукін

Навук. кір. **А. М. Мельнікава,**

канд. філал. навук, дацэнт

АРХЕТЫП ДАРОГІ Ў ТВОРАХ АЛЕСЯ РАЗАНАВА

Вобраз шляху, дарогі з'яўляецца адным з ключавых у паэзіі Алеся Разанава. Шлях разумеецца паэтам як несупыннае імкненне да чагосьці новага альбо як метафарычнае ўвасабленне жыцця.

Дарога атаясамліваецца А. Разанавым перш за ўсё з гісторыяй, развіццём як агульначалавечай супольнасці, так і канкрэтнай асобы, нагадвае “тору чалавечай гісторыі: што на ёй выдрукоўваюць адны, сціраюць, выдрукоўваючы сваё, другія” [1, с. 374].

На думку А. Разанава, кожны з нас у жыцці ідзе сваёй дарогай, паступова пераходзячы на больш шырокія, бо “дарога – як рака: разгаліноўваецца на шматлікія прытокі – сцежкі і цячэ паўз двары, гарады, агароды, усё закранаючы сабою і ўсё пакідаючы па-за сабою” [1, с. 373]. Ззаду застаюцца разнастайныя падзеі, рэчы, нават цэлыя эпохі, а людзі ўсё працягваюць крочыць па шляхах, пакідаючы адбіткі сваіх слядоў на паверхні гісторыі: “Адзінага, каго яна [дарога] не можа пакінуць, – гэта чалавека: калі рухаецца ён – рухаецца і яна, калі спыняецца ён – спыняецца і яна. Ён – яе другое “я”, яе спадарожнік і правадыр, які дырыгуе, як ёй ісці – таропка ці паволі, ціха ці гучна” [1, с. 373].

Вобраз дарогі, шляху А. Разанаў перадае пры дапамозе разнастайных асацыяцый. Вялікая роля адводзіцца гукапісу (асабліва ў вершаках). Вакол аднаго слова-дамінанты, якое часцей выносіцца ў загаловак, ужываюцца словы з аднолькавымі ці падобнымі спалучэннямі гукаў з мэтай прадэманстраваць іх пэўную роднасць, сэнсавую сувязь, а таксама адлюстраваць характарыстыку паняцця.

Вобраз дарогі, які ўвасабляе гісторыю, ахутаны сакральнасцю і велічнасцю. Нягледзячы на пэўную дваістасць і шматаблічча падзей-шляхоў (аўтар шырока ўжывае словы сцежка, брук, шаша, гасцінец і інш.), менавіта дарога, на думку А. Разанава, зберагае для нас памяць пра мінулае ў выглядзе слядоў (пад імі разумеюцца старажытныя рэчы, паданні, гістарычныя падзеі і т. п.). Пры гэтым паэт успрымае вобраз дарогі як архетып, сцвярджаючы, што шлях – нешта ўніверсальнае і звышнатуральнае, нават неспасцігальнае.

Літаратура

1 Разанаў, А Танец з вужакамі: выбранае / А. Разанаў. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1999. – 462 с.

Т. А. Зубік

Навук. кір. А. В. Брадзіхіна,

канд. філал. навук, дацэнт

ПРАБЛЕМА ЛІТАРАТУРНАГА ГЕРОЯ Ў ПРОЗЕ Л. РУБЛЕЎСКОЙ

У рэчышчы гісторыяцэнтрыйнай, напісанай па канонах масавай літаратуры, прозе Л. Рублеўскай створана ўжо цэлая галерэя жаночых вобразаў інтэлігентка-інтэлектуалак, схільных да беларускасці, іроніі, інтэлектуальнай творчасці і розных гістарычных загадак. Яны падобныя і знешне (Кася з “Сэрца мармуровага анёла”, Магдаліна Дарбут з аповесці “Пярсцёнак апошняга імператара”, Паліна Ведрыч з рамана “Золата забытых магіл”), і паводле ладу жыцця. Другі тып герань-жанчын, – тыя, што належаць сюжэтным паралелям з мінуўшчыны: каханья, паплечніцы, жонкі шляхцічаў, імператараў ды інсургентаў (Вальжына Рагманава (“Золата забытых магіл”), Агна Чагноўская, Настасся Дарбутова (“Пярсцёнак апошняга імператара”). Яны намалюваны ў лепшых традыцыях У. Караткевіча – гордыя, высакародныя, цнатлівыя, мудрыя – інакш кажучы, сапраўдныя арыстакраткі духу. У абодвух выпадках жанчына ў творах Л. Рублеўскай выконвае ролю духоўнага лідара.

У сваю чаргу, адмоўныя персанажы-мужчыны не ўпісваюцца ў шаблон рамантычнага інтэлектуала-ваяра за беларускасць (Радзік з “Сэрца мармуровага анёла”,